

DOIMO FRANGIPANE, *RACCONTARE JOANNIS.*
LUOGHI E STORIA
DI UNA COMUNITÀ, AJELLO, 2004.

Autor knjige *Raccontare Joannis. Luoghi e storia di una comunità (Pripovijedanje o mjestu Joanni. Mjesta i povijest jedne općine)* jest markiz Doimo Frangipane. Knjiga na 130 stranica u osam poglavlja, uz predgovor i poglavlje koje je posvećeno mikrotoponimiji toga kraja, prvo je važno izdanje o povijesti, zgradama, ljudima i običajima mjesta Joannis u Furlaniji-Julijskoj krajini, regiji u Republici Italiji.

Predgovor je napisao prof. Marzio Strassoldo, predsjednik Provincije Udine, u kojemu govori da je autor, kako bi čim vjerodostojnije predstavio povijesne događaje maloga furlanskoga mjesta Joannis, konzultirao građu iz Župnog arhiva i iz Arhiva Strassoldo-Soffumbergo. Ovaj drugi jest arhiv obitelji koja je više od 400 godina nastanjena u Joannisu. Cijela knjiga posvećena je provincijskom mjestu s nekoliko stotina stanovnika. Osim prikaza obitelji koje su tamo nastanjene, u ovome radu opisano je i samo mjesto – zgrade, ulice, crkve, staro i novo groblje te promjene koje su se u njemu dogodile tijekom povijesti. Za vrijeme Prvoga svjetskog rata mjesto Joannis bilo je granica između Austro-Ugarske Monarhije i Kr. Italije, a 1931. g. Općina Joannis prestaje postojati, odnosno spaja se s Općinom Ajello, te tako Joannis više ne dobiva autonomiju “mjesta-općine”, koju imaju ostala mjesta u talijanskoj regiji Furlaniji-Julijskoj krajini.

Prvo poglavlje posvećeno je nastanku naselja Joannisa te samom njegovu mjestu, o kojem autor govori da je davno nastanjeno, ali da se vrlo malo zna o njegovoj povijesti do prije nama bliskih datuma. Prvi put ime se spominje u jednoj donaciji akvilejskog patrijarha Ulricha Eppensteina (1085. – 1121.), u razdoblju kada su na čelu Patrijarhata bili germanski upravitelji. Vrlo je vjerojatno da ime mjesta potječe iz latinskoga – “vicus pagus Sancti Johannis”, u značenju – “selo ili mjesto sv. Ivana”. Smatra se da se radi o Ivanu Krstitelju, čiji se lik nalazio na općinskom pečatu sve donedavno. Zatim se ime spominje 1202. godine, kada mjesto dolazi pod Goričku grofoviju, u spisu kojim se željelo precizirati koja su prava goričkih grofova kao odvjetnika akvilejske crkve. Tada je bilo određeno da oni imaju ovlasti u Joannisu, Ajellu, Gonarsu, Percotu, Buttriu, Orsariu i Fagagni, što pokazuje da je Joannis imao veliko značenje već tada. Mjesto je potom spomenuto u oporuci Bernarda di Stra-

ssolda 1334., zatim u sporazumima Noyona 1516., te na skupštini u Wormsu 1521. godine.

U drugom poglavlju riječ je o zgradama u mjestu i o religioznome životu. Nakon skupštine u Wormsu Furlanija je bila podijeljena između Venecije i austrijskoga nadvojvode, ali je duhovna oblast i dalje pripadala Akvilejskom patrijarhatu. Od 15. st. nadalje, autor ističe, iako se veći dio teritorija te dijeceze nalazio također pod austrijskim nadvojvodom, patrijarsi su bili Venecijanci. Nakon Tridentinskog koncila 1563. godine, kako bi se provele odluke donesene na tom crkvenom skupu, papa Pio V. šalje u furlanska mjesta, pa tako i u Joannis, apostolskoga vizitatora, Bartolomea di Porciu. On je o svojem posjetu ostavio opširan rad, koji se danas čuva u Gradskoj knjižnici Udina i dragocjen je izvor za proučavanje povijesne situacije u furlanskim selima. U njemu se nalazi i opis unutrašnjosti crkve sv. Agnese u Joannisu te građevinskih radova koji se na njoj trebaju izvršiti, a propisani su aktima Tridentinskoga koncila. Tu se govori i o zaduženjima plovana, kao što je držanje mise nedjeljom i na Dan mrtvih, davanje sakramenata i dr., a govori se i o prihodima crkve. Navedeno je da su u mjestu djelovala i dva bratstva – bratstvo sv. Josipa i sv. Marije Magdalene – a opisane su i njihove obveze. Nadalje, u ovome su poglavlju tekstovi posvećeni i drugim sakralnim objektima koji su postojali ili koji još i danas postoje u Joannisu, kao što je crkva sv. Martina, crkva sv. Agnese u Centi (govori se i o njenoj rekonstrukciji), crkva Djevice Marije, najstarija crkva u Joannisu, zvonik, staro i novo groblje i dr. Tu je opisano i djelovanje crkvenoga pjevačkog zbora te kako je crkva sv. Agnese u Joannisu od kapelanije postala župa.

Sljedeće poglavlje govori o važnim kućama u mjestu te o samom naselju. Autor opisuje glavnu cestu i zgrade na njoj, od kojih je najvažnija palača Strassoldo. Pripadala je jednoj od najstarijih i najznačajnijih plemenitaških obitelji Furlanije, s feudalnim sjedištem u Strassoldu. U 16. st. predstavnik te loze Giovanni (1478. – 1542.) od Venecije je dobio kapetanat Soffumbergo, koji je obuhvaćao sedam sela i mjesta te tako osnovao lozu Strassoldo-Soffumbergo. U 17. st. njegov sin ili unuk stigao je u Joannis i sagradio palaču; ona ostaje takoreći bez većih promjena do 19. st., kada joj dva brata, Giulio i Marzio, pridružuju park prepun zelenila. God. 1917./1918. za vrijeme izbjeglištva obitelji u Firencu, seljaci su iz palače uzeli sav namještaj i ukrase. U mjestu je također važna i kuća obitelji Comelli iz 17. stoljeća, čija se kriptala nalazi u crkvi sv. Agnese u Centi, zatim zgrada stare općine, utvrđena kuća s tornjem, Villa Ines i dr.

Zatim slijedi poglavlje o vodama Joannisa, kojih je u prošlosti bilo mnogo, kao i stabala i zelenila. Dok nisu asfaltirali ceste i napravili podzemne odvode za kišnicu tijekom 1950-ih i 1960-ih, potok Montana često je poplavljavao mjesto, no nasipali su ga 1980. godine.

O obiteljima koje su živjele i od kojih neke i dalje žive u Joannisu govori četvrto poglavlje. Za te podatke autor je konzultirao sadržaje župnih registara, čije je sastavljanje bilo obvezno od Tridentinskog koncila, 1563. g. i dalje. Prva knjiga krštenih iz 1570. čuva se u Arhivu Visca. Autor zatim navodi jedan dio prezimena koja se nalaze u registrima iz 17. i 18. st., ali i prije; a veću pažnju posvećuje već spomenutoj obitelji Strassoldo-Soffumbergo.

Tema petoga poglavlja jest sama *Općina Joannis*. Mjesto je od 1202. g. bilo pod goričkim grofom, a od 1275., kada je propala ta grofovija, ono postaje dijelom gastaldije Ajella (kao i San Vito di Torre, Tapogliano, Percoto, Pavia i Trivignano), pod patrijarhovom svjetovnom moći. Gastald je bio upravitelj dobara i administrator zajednice, a imao je civilne, vojne, pravne i dr. funkcije. Moć furlanskoga gestalda oslabila je dolaskom Venecije 1420. g. i još više 1521. godine, kada je istočni dio Furlanije došao pod vlast Austrije. Venecija, dolaskom u Furlaniju, oduzima svjetovnu moć patrijarhu i priznaje statute općine Akvileje. Godine 1620. jurisdikcija Joannisa prelazi u ruke Gambarara iz Brescie i tako ostaje do francuske reforme 1807. godine, kada je pridružena općini Visco. God. 1850. Joannis postaje općinom, te godine 1857. broji 787 stanovnika. Autor daje popis osoba koje su svojedobno bile na čelu Općine.

Sedmo poglavlje nosi naslov *Standard života*. Način života uvelike se promijenio posljednjih pedesetak godina, puno više nego prijašnjih pet stoljeća. Veći dio stanovništva u mjestu bavio se poljoprivredom, ali su mnogi bili i zanatlije. Kao zanimljivost autor ističe da ljudi koji su se bavili poljoprivredom nisu imali satove, već su se ravnali prema zori, kukurikanju pijetla, zvonu sa zvonika itd. Nabraja i hranu koju su jeli seljaci, što zaključuje prema poljoprivrednim kulturama koje su uzgajali i prema životinjama koje su posjedovali; to su kukuruz, zob, raž, proso, krupnik, ječam, sirak, slanetak, voće i povrće, pa kokoši, pilići, kopuni, janjci, svinje. Pilo se vino, ali su imali i mlijeka od krava. Neki su lovili jegulje i rakove (tal. *gambero*), kojih je bilo puno, o čemu svjedoči nadimak za stanovnike mjesta – Gambarei. Za gospodsku hranu kaže da je bila obilnija. Autor piše i o običajima bogatih i siromašnih te o vrstama zabave.

Posljednje poglavlje posvećeno je Prvom svjetskom ratu, u kojem su mnogi sudjelovali. Dne 24. svibnja 1915. rat se neposredno osjetio i u Joannisu. Tako autor detaljno opisuje taj dan pun ružnih događaja, a između ostaloga, govori i kako su načelnika i njegova sina uhitile talijanske vlasti jer su ih smatrali opasnim Austrijancima. Ističe kako je sjećanje na prelazak Joannisa pod vlast Italije vidljivo na ploči koja se nalazi na zgradi Općine. Na njoj stoji: "L'unione alla patria/per volontà di popolo/eroismo dell'esercito/dopo lungo/inafasto servaggio/conseguita/il comune di Joanniz/volle qui ricordata/Joanniz XXIV aprile MCMXXI" (Ujedinjenje s domo-

vinom/zbog volje naroda/hrabrosti vojske/nakon dugog/nesretnog ropstva postiže/općina Joannis...). Autor je, međutim, smatra čistim licemjerjem, a tome je dokaz pismo koje se čuva u Arhivu Strassoldo-Soffumbergo, iz kojega se vidi da načelnik i veći dio stanovnika nije bio za aneksiju Italiji. Joannis je u 20. st. osjetio i fašizam i II. sv. rat i amerikanizaciju običaja, a 1931. g. gubi status općine te je zgrada Općine zatvorena i prenamijenjena.

Nakraju je priloženo poglavlje sa sintetskom analizom mikrotoponima, koja daje povijesno-geografsko-jezičnu sliku mjesta.

Sadržaj ove knjige detaljan je i iscrpan izvor podataka o malom mjestu Joannis, danas u talijanskoj regiji Furlaniji-Julijskoj krajini. Podaci za rad dobiveni su iščitavanjem dokumenata vezanih za mjesto. Tekst knjige popraćen je mnogim fotografijama raznih dijelova mjesta, zgrada i ljudi, a priloženo je i nekoliko zemljopisnih karata toga područja.

Ovdje dodajemo obavijest o autoru – neposredan je potomak knezova Krčkih, poznatih i kao Frankopani, te nosi ime Doimo, tj. Dujam, kao i prvi Frangipan/Frankopan na o. Krku (XII. stoljeće).

Nina Spicijarić Paškvan